

*Киданюк Вікторія**Науковий керівник – доц. Григорук Н. А.***УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА У СВІТІ**

Станом на сьогодні за межами України мешкає від 10 до 15 млн. українців та їх нащадків, тобто близько третини корінної нації [6].

Українська діаспора – це збірне визначення української національної спільноти поза межами українських земель (етнічної української території), яка відчуває духовний зв'язок з Україною [5, с. 87].

Метою даної статі є проінформувати про особливості й причини еміграції українців та продемонструвати її чисельність в різних регіонах світу.

В історії української еміграції простежуються два основних напрямки, кожен з яких має кілька хвиль. За напрямком її умовно поділяють на східну і західну.

Східна діаспора утворювалася шляхом переселення українців до внутрішніх губерній Російської імперії, пізніше – до республік колишнього СРСР. Поодинокі міграції зафіксовані ще у XVI ст., коли українські козаки разом із російськими землепрохідцями освоювали простори Сибіру, Далекого Сходу, Камчатки та Чукотки. Масові ж переселення мають більш визначений час та ґрунтовніше мотивування [3, с. 53-55].

До східної діаспори (а вона налічує до 10 млн. осіб) слід залучити і українців Берестейщини, Курщини, Кубані, Придністров'я тощо, історичною долею відрізаних від колись цілісного етнічного масиву, й етнічні вкраплення в населення Прибалтики, Москви та Санкт-Петербурга, і цілі етнічні райони в Башкортостані, Закавказзі, Казахстані та Середній Азії, де у 20-ті роки утворилася так звана «Сіра Україна», і великий клин у Сибіру та на Далекому Сході, що дістав назву «Зеленої України» [3, с. 57-59].

До західної української діаспори (понад 5 млн. осіб) слід додати також українців Холмщини, Перемишлянщини, Надсяння, Підляшшя, Пряшівщини, Мараморошчини та Сучавщини, свого часу відокремлених від суцільного українського етнічного масиву, і давні компактні утворення в Угорщині, Югославії, Австрії, Німеччині, й етнічні вкраплення в населення Великобританії, Франції, Італії, Бельгії та інших європейських країн, і суцільні райони та навіть провінції у Канаді, США, Аргентині, Австралії. [4, с. 76].

Кількісна характеристика західної діаспори виглядає нині таким чином. У США проживає близько 2 млн. осіб, половина з яких – у штаті Пенсильванія, до 20 % - у штатах Нью-Джерсі, Нью-Йорк, менше – в Мічигані, Огайо та Коннектикуті. Серед них спостерігається стійка тенденція до збереження національних цінностей, зокрема, мови [6].

У Канаді мешкає близько 1 млн. україноканадців, в основному у провінціях Манітоба, Саскачевань, Альберта, Онтаріо (2,3%), де створені національні громадські організації, школи, філії університетів. Особливе місце серед країн української діаспори займає Югославія. Українські переселенці (нині їх налічується близько 36 тис.) перебралися до Воєводини ще у XVIII ст., утворивши у місті Руський Керестур свій значний осередок [6].

Ще давніша українська діаспора у Болгарії. Українці почали прибувати до неї ще у IX-X ст. – ченці, купці, студенти, а головне – викладачі Києво-Могилянської академії, котрі започаткували там традицію викладання курсів з актуальних гуманітарних проблем. Пізніше в числі таких просвітиків був видатний письменник, учений та громадський діяч Михайло Драгоманов [4, с. 12-15].

Загальна динаміка чисельності та розміщення українців у світі має такий вигляд: у 1719 р. із загальної кількості українців (5,8 млн.) в Україні проживало 4,9 млн., у тому числі в межах Російської держави – 448 тис., у зарубіжній Європі 379 тис.; у 1858 р. із загальної кількості українців (16,1 млн.) в Україні проживало 12,8 млн., у Росії – 2,2 млн., в зарубіжній Європі – 941,5 тис.; у 1926 р. відповідно: 37,2 млн., 27,6 млн., 8,4 млн., 745,8 тис. і до 500 тис. в Америці; у 1979 р. – 44,1 млн., 36,5 млн., 5,9 млн., 490 тис. і 1,3 млн.; нарешті, у 1989 р. із загальної кількості українців світу (51,9 млн.) 37,4 млн. проживало в Україні, 11 млн. у республіках СРСР, 853 тис. у зарубіжній Європі, а в країнах Америки – понад 2,5 млн [6].

Розподіл українців за групами країн на кінець 80-х років ХХ ст. [2, с. 167].

Країни і їх групи	Кількість українців, тис. осіб	
	За оцінкою ЕУ	За даними В. Наулка
Східна діаспора	11060	6806

Українська діаспора в республіках Середньої Азії є досить чисельною. Її історія сягає початку 60-х років ХІХ ст. і характеризується кількома регіонами відносно високої територіальної концентрації українців, суттєвими територіальними змінами тієї частини, яку займають українці серед усього населення впродовж повоєнних років. І нарешті, ряд районів Середньої Азії був місцем заслання, а також вислання національних меншостей з України – кримських татар, німців, болгар, греків і представників інших національностей, частина яких ще й досі не мав змоги повернутися на свою батьківщину. Геополітична мапа Узбекистану, Киргизії, Таджикистану і Туркменії (Середня Азія) У Середній Азії – Узбекистані, Киргизії, Таджикистані і Туркменії – налічувалося 338,5 тис. українців та осіб українського походження, тобто всіх тих, хто під час перепису 1989 р. назвав себе чи своїх дітей українцями. Чисельність українців за повоєнний час у цілому по Середній Азії зросла (за 1959-1989 рр. – на 65,6 тис. чол.), причому за останній період (з 296,1 тис. чол. у 1979 р. до 338,5 тис. у 1989 р.) досить швидко. Найбільше українців в Узбекистані – 153,2 тис. у 1989 р. Перші українські поселенці на території сучасної республіки з'явилися в середині першого десятиліття ХХ ст. після спорудження залізниці Оренбург – Арысь (1905 р.). Вони селилися на передгірських землях переважно поблизу Ташкента. За даними перепису 1917 р. частка українців в Узбекистані становила 0,1% усіх жителів, у 1926 р. – вже 0,5 % (25,8 тис.). Перепис 1937 р., який відбувався в умовах терору, фізичного знищення і заслання мільйонів людей, коли називати себе українцем, особливо для тих, хто переїхав у діаспору недавно, було небезпечно, зафіксував в Узбекистані лише 1,6 тис. українців. У 1939 р. їх число (за два роки) зросло до 73,8 тис. чол. Ця кількість була більш-менш стабільною аж до середини 60-х років, після яких українська діаспора в Узбекистані почала швидко зростати і збільшилася до 1980 р. майже вдвоє [2, с. 192-196].

За матеріалами перепису 1926 р. в Киргизії жило 64,1 тис. українських поселенців, що становило 6,5 % усього населення тодішньої Киргизької АРСР. Причому 97,1 % українців вважали українську мову рідною. У районі на площі близько 30 тис. км. кв. налічувалося 170 тис. чол., у тому числі 44 % казахів, 29 % українців, 19 % росіян. Тут зосереджувалася найбільша в Середній Азії українська національна меншина, яка за міжвоєнні роки помітно зросла. В 1937 р. в Киргизії нараховувалося вже 121,5 тис., 1939 р. — 137,3 тис. українців, частка яких серед усього населення була досить високою і відповідно становила 8,9 % і 9,4 %. У повоєнний період чисельність українців і їх частка серед усіх жителів республіки поступово зменшувалися: в 1970 р. — 120,1 тис. (4,1%), 1979 р. – 109,3 тис. (3,1%), 1989 р. – 108,3 тис. (2,5%). Питома вага українців, які вважають рідною мовою українську, в Киргизії у результаті асиміляційних процесів неухильно скорочується (в 1959 р. — 49,2%, 1970 р. — 42,6%, 1979 р. — 38,0%, 1989 р. – 34,1%). Міграційні зв'язки Киргизії з Україною (у 1989 р. з України в Киргизію прибуло 1,2 тис., в т. ч. українців 0,2 тис.; на Україну прибуло з Киргизії 1,6 тис. чол., в т. ч. 0,4 тис. українців) незначні. Основними територіями поселення українців є райони республіканського підпорядкування (в 1989 р. 47,5 тис.; 4,8% від усього населення); Бишкек (34,3 тис.; 5,5%), Ошська (18,4 тис.; 0,9%) та Іссик-Кульська (7,7 тис.; 1,2%) області. Українська діаспора в Таджикистані молода: вона здебільшого сформувалася в радянський час, особливо в повоєнні роки. За даними перепису 1897 р. на території сучасного Таджикистану налічувалося 1,7 тис. українців. За час Першої світової та громадянської воєн частина українців виїхала на батьківщину і в 1926 р. їх залишилося тільки 1,1 тис. чол. У наступний період українська діаспора в Таджикистані поступово зростає: в 1937 р. – до 12,5 тис., 1939 р. – до 17,4 тис. чол. Але до початку 70-х років українська громада не була численною: в 1959 р. – 26,9 тис., 1970 р. – 31,7 тис. чол. У 1979 р. починається помітний ріст – до 35,8 тис., у 1989 р. – до 41,3 тис. чол. (частка українців у всьому населенні республіки у відповідні роки становила 1,4% і 1,1%, 1,0%). Рідною мовою 50,3% представників української діаспори назвали українську. З Таджикистану посилюються рееміграційні процеси на Україну, в тому числі рееміграція

українців. У 1989 р. з Таджикистану відбуло на Україну 2,8 тис. чол., в тому числі 0,5 тис. українців. У свою чергу, з України виїхало в Таджикистан 1,9 тис. чол., у тому числі 0,3 тис. українців. Відносно невелика громада українців живе в Туркменії – з 70-х років близько 35 тис. чол. (у 1970 р. – 35,4 тис., 1989 р. – 35,6 тис.). Перші українські поселенці осіли тут ще наприкінці 80-х років XIX ст., після спорудження залізниці Ташкент – Красноводськ. У 1989 р. частка українців серед усього населення республіки становила 1,0%. У 1989 р. з Туркменії вибуло на Україну 1,6 тис. чол., в тому числі 0,4 тис. українців. Прибуло з України в Туркменію 2,4 тис. чол., у тому числі українців – 0,6 тис., туркменів – 0,4 тис. Рідною мовою 52,3% туркменських українців вважає українську [1, с. 34-38].

Отже, українська діаспора, розсіяна по всьому світу, являє собою могутній етнічний куш, котрий живиться культурою материнського регіону України – і від того, як проходитимуть етнокультурні процеси в Україні, багато в чому залежить життя української діаспори: як східної, так і західної.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винниченко О. Українці в державах колишнього СРСР. Житомир, 1992.
2. Заставецька О. В., Заставецький Б. І., Ткач Д. В. Географія населення України. Тернопіль, 2007.
3. Заставний І. Східна українська діаспора. Львів, 1992.
4. Лановик Б.Д., Траф'як М.В., Матейко Р.М., Матисякевич З.М. Українська еміграція від минушини до сьогодення. Тернопіль: Чарівниця, 1999. 345 с.
5. Ясь О.В. Еміграція українського населення. Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін.; Інститут історії України НАН України. К.: Наукова думка, 2005. 672 с.
6. Національний склад населення країн світу 2011 р. URL: <http://www.worldbank.org/en/publication/population>.

Михаць Володимир

Науковий керівник – доц. Григоров Н. А.

ІРЛАНДСЬКЕ ПИТАННЯ У ВНУТРІШНІЙ ПОЛІТИЦІ АНГЛІЙСЬКИХ УРЯДІВ XIX СТОЛІТТЯ

На початку XVII ст. Ірландія остаточно переходить під владу англійської корони й після цього часу починається активна колонізаторська діяльність на цій території. До початку XIX ст. територія Ірландії повністю належала або залежала від англійського уряду.

Актуальність дослідження полягає у тому, щоб розкрити тенденції політичних дій Великобританії як причини виходу Ірландії зі статусу колонії, а згодом і здобуття незалежності. Оскільки «колоніалізм» існує по сьогоднішній день, але дещо видозмінений, і названий іншими словами, яскравим прикладом цього може виступати Росія, нам варто зрозуміти, що від такого способу утвердження держави на політичній арені варто відмовитись. Оскільки, на прикладі Великобританії можна зрозуміти, що колонії це пережиток минулого і на сучасному етапі розвитку людства від «політики колоніалізму» бажаних результатів ми не отримаємо, як би це не називали.

Отже, мета даної роботи, показати перші етапи виходу Ірландії зі статусу колонії Великобританії, перші політичні спроби здобуття певної самостійності Ірландії, хоч і невдалі. Виявити, що на цьому прикладі відображається не надто вдала внутрішня політика Великобританії, що згодом приведе до втрати нею своїх колоній.

Ще у кінці XVIII ст. були відмінені податки, які захищали промисловість Ірландії. Англійські лендлорди захопили більшу частину землі та здавали її в оренду за великі гроші дрібним селянам. Внаслідок цього більша частина населення жила за межею бідності, таких людей називали паупери. Енгельс підрахував, що у 1840-х рр. 27 % населення відносилися до цієї категорії.

Тяжким було становище католиків в Ірландії, яких було більшість. Оскільки вони не мали права голосу, то і до парламенту їх не допускали, тобто більша частина населення була позбавлена прав, та до цього ще й мали сплачувати десятину на англіканську церкву, на релігію, яку не сповідували. Відповідно, населення було не задоволене такими важкими умовами життя. Тому з'явилися численні повстанські рухи.